

KOLIKO ZAISTA ZNAMO O BANANI

Helena Car, Zagreb

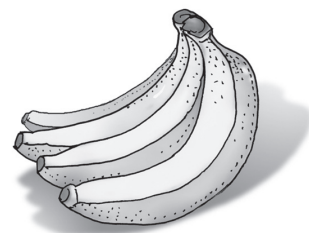

Matka 23 (2014./2015.) br. 90

Banana je opći naziv za mnoge tropske biljke, sorte i hibride iz familije *Musaceae*. Koriste se kao dekorativne biljke radi dobivanja vlakna koja zatim služe za proizvodnju jake užadi i omota za čajeve. U mnogim tropskim državama banana je važna biljka u ishrani životinja i čovjeka, te glavni izvozni artikl.

Prva opisana biljka banane u botanici (Karl Line, 1753.) bila je rajska banana (*Musa paradisiaca*). To je višegodišnja biljka (visine do 15 m) bez prave drvenaste stabljike, pa je pogrešno reći drvo banane. Ona je ujedno najveća zeljasta biljka na Zemlji. Ima korijen, stabljiku i velike listove koji svojim dijelovima formiraju lažne stabljike. Samo na pravoj stabljici nalazi se plod. Biljka može rasti iz sjemena, ali najčešće se razmnožava vegetativno (iz biljnih dijelova). Često se banane nalaze u kolekciji sobnih biljaka čiji veliki listovi dočaravaju tropski izgled. U viktorijansko vrijeme banane su zauzimale prvo mjesto među ukrasnim biljkama, a danas se zanimanje za takav uzgoj banana ponovo vraća.

Biljka čije plodove poznajemo pod nazivom „banana” poznata je u španjolskom govornom području kao banana china (Paragvaj), banano enano (Kostarika), cambur ili camburi (Kolumbija, Venezuela), cachaco, colicero, cuatrofilos, murrapo (Kolumbija) itd. Na njemačkome jeziku naziv za bananu je echte banane, feige ili feigenbaum. U Sudanu nosi naziv baranda. Pri izgovaranju riječi *banana* najčešće ne pomišljamo na cijelu biljku nego na žute plodove namijenjene prehrani i pripremi jela.

Danas postoji oko 500 varijanti banana na svijetu. Pretpostavlja se da su banane čije plodove koristimo u prehrani nastale križanjem vrsta *Musa acuminata* i *Musa balbistana*. Plod dobivenog kultivara uglavnom je bez sjemena i dostiže duljinu do 15 cm te promjer 3 – 4 cm. Plod banane nastaje iz cvata (više cvjetova na jednoj cvjetnoj stapci). Plod je građen od oko 300 pojedinačnih plodova i ima masu od 50 – 60 kg. Jedan plod čine skupine sastavljene od 10 do 16 pojedinačnih plodova. Proizvođači banana za takvu skupinu koriste naziv *ruka*, a svaku pojedinu bananu u skupini nazivaju *prstom*. Povezano je to s arapskom riječi za prste (banan).

Prema upotrebi za prehranu banana je, nakon riže, pšenice i kukuruza, četvrta biljka u svijetu. Danas se u svijetu tijekom jedne godine proizvede oko 72.5 milijuna tona banana, od čega se u Indiji uzgaja 16.8 milijuna tona godišnje. To Indiju čini najvećim proizvođačem banana u svijetu. Lako je moguće pomisliti da banane potječu iz Indije, no to nije tako. Izvorno su se banane razvile u jugoistočnoj Aziji odakle su ih vojnici Aleksandra Makedonskog prenijeli u Indiju. Europski kolonizatori bananu su dalje prenijeli u Južnu Ameriku gdje su danas najveći uzgajivači banana. U Afriku su bananu donijeli Arapi.

Plodovi banane beru se tijekom cijele godine. Nemaju masti niti kolesterola. Izvrсни su za sportske i fitness aktivnosti jer mogu nadoknaditi potrebne ugljikohidrate i glikogen potrošen tijekom vježbanja. Dobar su izvor vitamina C, A, B, E i K, kalija i vlakana. Banane sadrže i prirodnu kemikaliju koja kod ljudi može stvoriti osjećaj sreće. Jedan su od rijetkih plodova koji najbolje dozrijevaju odvojeni od biljke. Ako se ostavi na biljci, plod se otvara a usplođe dobiva „pamučnu” teksturu i okus. Stoga je rezanje zelenih plodova s biljke uobičajena praksa pri korištenju banana, kako za izvoz tako i za domaću potrošnju. Zeleni plodovi režu se s biljke i čuvaju u vlažnim, sjenovitim mjestima kako bi polako dozreli. U nekim zemljama plodovi banana smatraju se glavnim dijelom prehrane, kao što je to kruh u našoj kulturi. Najveću potrošnju banana na svijetu ima Uganda gdje jedna osoba pojede i 250 kg banana godišnje. Prosječni Amerikanac troši oko 13 kilograma banana svake godine, a čak više od 96% američkih i europskih kućanstava kupuje banane barem jednom svaki mjesec.

Od ploda banane može se napraviti pivo koje se u istočnoj Africi može i kupiti. U jugoistočnoj Aziji list banane može se koristiti za omatanje hrane (umjesto plastične vrećice i folije za umatanje), što pruža jedinstven okus i miris hrani.

U Indiji cvijet banane smatraju svetim. Tijekom vjerskih i važnih obreda kao što su vjenčanja, na glavu se stavlja vjenčić napravljen od cvjetova banane jer se vjeruje da će to donijeti sreću mladencima.

Budući da se biljke uzgajaju od vremena pisane povijesti, neki vrtlari sumnjaju da je upravo banana prvi plod koji se razvio na Zemlji.

U 2001. godini u Velikoj Britaniji dogodilo se više od 300 nesreća uzrokovanih poskliznućem na koru ploda banane (!)

Na temelju pročitanog teksta riješi zadatke:

1. Koliko „ruku” čini jedan prosječni plod banane nastao iz jednog cvata?
2. Ako pretpostavimo da plod banane postiže maksimalnu masu, izračunaj koliko je prstiju potrebno uzeti pri kupovini 1 kg banana prosječne veličine?
3. Koliki je prosječni broj plodova koje uzgoji Indija tijekom jedne godine?
4. Koliko puta više komada banana pojede jedan stanovnik Ugande u odnosu na jednog Amerikanca?
5. Kolikim postotkom u ukupnom svjetskom uzgoju pridonese Indija?

$$5. 716,8 : 18,8 \cdot 100 = 23,17\%$$

$$4. 1 \text{ komad} - 0,18 \text{ kg} = \text{Amerikanac} \dots 72; \text{Uganda} \dots \text{približno } 1389 \text{ } 19,3 \text{ puta}$$

$$3. 16,8 \cdot 1000000 \cdot 1000 \text{ kg} : 55 \text{ kg} = 305,45 \text{ mil.}$$

$$2. 55 : 300 = 0,18 \quad 1 \text{ kg} : 0,18 \text{ kg} = 5 \text{ komada} - \text{prstiju}$$

$$1. 300 : 13 = 23 \text{ ruku (skupina)}$$

Rješenja:

